

GOLFBANEDESIGN

OM KONSTEN ATT PLANERA OCH UTFORMA EN GOLFBANA

Svenska Golfförbundet

Detta är veterligen Sveriges första golfbaneritning. Den är tyvärr inte daterad, men vi vet att man spelade på denna bana vid Arendal på Hisingen mellan 1894 och 1900 under vilken period banskissen torde ha gjorts. Den utmärkta 100 år gamla ritningen utfördes av vårt lands förste banarkitekt, tillika vår förste store golfledare. Hans namn var Viktor Setterberg. Han startade Göteborgs Golf Klubb och var drivande kraft bakom Svenska Golfförbundets tillkomst 1904. Setterberg ritade flera banor i Sydsverige bland annat Hovås (6 hål 1902), som är vårt lands äldsta bevarade golfbana.

Innehåll

GOLFBANEDESIGN – OM KONSTEN ATT PLANERA OCH UTFORMA EN GOLFBANA

Inledning	5	Riktlinjer för hålens utformning	18
Förklaringar	6	Strategi	20
Historik	8	Greener och greenområden	22
Några grunder	10	Tees	24
Banarkitekten	12	Hinder	24
Designprocessen	14	Bunkrar	26
Riktlinjer för en banas layout	16	Säkerhet	26

Svenska Golfförbundet

GOLFBANEDESIGN

Text Bengt Lorichs

Grafisk form Björn Andersson.

Foto Peter Cordén, Anders Janson,
Johan Dahlqvist, Anders Nordlund,
Lena Sellberg, Ronny Karlsson
© Svenska Golfförbundet. 1999

Båstads Golfklubb från 1930 har en gammal vacker väderkvarn nära klubbhuset, 1:a tee och 18:e green som en av Golvseriges anrikaste symboler. En designmässig "höjdare" trots att den egentligen inte har med golfen att göra.

Det sägs ibland på skämt att varje golfspelare också är en banarkitekt. Bakom detta ligger att diskussionens vågor ofta går höga om banans och de olika hålens brister och förtjänster. Detta säger oss åtminstone två saker: banarkitektur är en subjektiv konst-
art och intresset för den är stort.

Eftersom det idag nästan inte finns någonting skrivet om banarkitektur på svenska, kan dock kunskaperna om ämnet knappast stå i proportion till intresset. Då det senare dessutom ökat markant på senare år bl a tack vare Slopereformen, har Svenska Golf-
förbundet genom banutvecklingsprojektet Golfbana 2004 bedömt att det finns ett behov av en informationsskrift om hur golfbanor planeras och utformas.

Som framgår av definitionerna nedan är banarkitektur ett omfattande och kompli-
cerat specialämne. Den senaste amerikanska fackhandboken omfattar t ex drygt 400
sidor. Vi har därför valt att tämligen kortfattat redogöra för bandesignen, som vi be-
dömer är mest intressant för den enskilde golfspelaren.

Det mer än årslånga, byråkratiska förarbetet till ett banprojekt utelämnas. Likaså de
tekniska aspekterna på banbygget. Beträffande dessa och andra frågor med anknytning
till banarkitekturen hänvisas till annan SGF-litteratur. Grundmaterialet till skriften är
insamlat och utvärderat från de ledande internationella fackböckerna i ämnet.

Bokens primära syfte är emellertid att försöka ge Dig elementär kunskap om ett av
de mest fascinerande specialområdena i golfens rika värld - banarkitekturen. Med ökad
insikt om hur golfbanan och dess hål är tänkta att spelas, följer automatiskt bättre förut-
sättningar att bemästra problemen på den äventyrliga vägen mellan tee och green.
Och därmed större chans för Dig att i förhållande till Din förmåga som spelare kunna
besegra Dina främsta motspelare inom golfen - de 18 omväxlande, spännande, vackra
men ofta ack så förrädiska golfhål. På så sätt blir golfen ännu roligare.
Så här ligger det till...

Förklaringar

Golfbanearkitektur

(Banarkitektur) är konsten att på ett givet markområde detaljplanera en golfbanas sträckning och de enskilda hålens utformning samt ansvara för byggprocessen på ett sådant sätt att spelupplevelsen blir så rik som möjligt för alla spelarkategorier, att banan anpassas väl till naturen, att säkerheten blir fullgod och att kostnaderna för konstruktion och framtida skötsel minimeras.

Golfbanedesign

(Bandesign) är detsamma som banarkitektur med undantag för att ansvaret för bankonstruktionen åvilar annan part, vanligen en entreprenör eller annan golfbanebyggare. Inskränsks banarkitektens uppgift till enbart designen, måste han ges möjlighet att fortlöpande kontrollera att arbetet utförs enligt hans intentioner, framför allt vad gäller green- och teeområden samt hinder.

Banförbättringar

är en gren av banarkitekturen, som av olika skäl är minst lika kvalificerad som att skapa en helt ny bana. Ämnet kommer inte att behandlas i denna skrift, eftersom det redan finns ett SGF-häfte, Banförbättringar.

Litteratur

SGF har givit ut några andra skrifter och en videofilm med anknytning till banarkitektur/design, främst skrifterna "De vackraste idrottsplatserna", "Så bygger vi en golfbana" (ges ut vintern 1999), "Banskötselhandbok", "Banförbättringar" och videon "Den gröna golfen".

Den bästa och mest kompletta internationella fackhandboken är Michael Hurdzan: Golf Course Architecture, ISBN 1-886947-01-5 (USA).

Anmärkning

- ❶ Officiella definitioner saknas. De här redovisade bedöms väl täcka vad man allmänt lägger i begreppen.
- ❷ Golfbanearkitektur är en utpräglat individualistisk konstart. Den är helt oreglerad, endast några få riktlinjer styr banarkitektens yrkesutövning. Varken internationella och nationella förbund eller sammanslutningar för banarkitekter har hittills lagt sig i hur golfbanorna utformas. Vissa praxis har emellertid utbildats efterhand, t ex vad gäller banlängder och par, teemellanrum, greenstorlek mm.

Falsterbo och Tylösand (Halmstads GK) är internationellt berömda golfbanor, som flera gånger rankats som Sveriges bästa banor. Falsterbo var ett engångsverk av amatören Gunnar Bauer. På bilden ser vi 15:e greenen i förgrunden. Tylösand byggdes i mitten av 1930-talet under ledning av Rafael Sundblom, en duktig banarkitekt, liksom hans adept Nils Sköld, som på 1960-talet designade 9 nya hål, vilka sammanlades med 9 av de gamla hålen till vad som kallas Norra banan. Nils Sköld signerade på sin tid ett 60-tal svenska banors ritningar.

Golf World's kriterier för banranking

Den stora och ansedda brittiska golftidningen Golf World rankar regelbundet Storbritanniens respektive Europas bästa banor. Den expertpanel som utför rankingen har följande sju kriterier att väga in vid sin bedömning.

- 1 Rättvisa - ärlighet** (fairness; fair = ärlig, just, renhårig, rättvis, rimlig)
Hur bra belönar banan goda slag respektive bestraffar dåliga?
- 2 Minnesvärdhet**
Hur bra minns man banans särdrag?
Hur väl kommer man ihåg de enskilda hålen?
- 3 Test på spelförmågan**
Hur väl testar banan spelarens förmåga att behärska alla typer av slag och alla klubbor?
- 4 Kondition**
Hur bra är banans tees, greener och fairways? Hur väl är hindren synliga och utmärkta?
- 5 Design**
Har banan sådana variationer och övriga kvaliteter att spelproblemen känns nya och fräscha under hela rondan? Har designen befrämjat och underlättat banskötseln?
- 6 Naturskönhet / -anpassning**
Hur mycket påverkas spelupplevelsen av naturupplevelsen?
- 7 Historia**
I vilken utsträckning påverkas spelupplevelsen av banans traditioner?

Rafael Sundblom

Nils Sköld

Övre: De karga skotska strandängarna, ofta allmänningar, med sina sandklitter, tjocka ruffar och vindpinade buskage utgjorde det ursprungliga golflandskapet. Nedre: The Royal and Ancient Golf Club of St Andrews, en klubb från 1754 för enbart män, leder från detta massiva, dystra klubbhus den internationella golfen. The Old Course, vars 18:e green syns i förgrunden, är banarkitekturens Mekka. Den har funnits i stort sett oförändrad sedan början av 1400-talet. Golf är sannerligen en sport med traditioner.

Historik

Under golfens första fem hundra år fram till slutet av 1800-talet fanns inget behov av någon medveten banarkitektur. De få existerande banorna fanns uteslutande på naturliga, ganska karga strandängar längs den skotska kusten. Banornas längd och övriga sträckning varierade från plats till plats och de ändrades ofta på grund av översvämningar, slitage och andra orsaker.

Den första konkreta grunden för vad som mer än hundra år senare skulle komma att kallas banarkitektur lades 1764. Då gjordes vissa ändringar på St Andrewsbanan som resulterade i att den fick 18 hål, vilket som vi alla vet är den norm som gäller. Men när den första golfboomen inträffade i slutet av 1800-talet räckte inte strandängarna till för alla nya banor som behövdes. Man tvingades motvilligt att söka mark inne i landet. Det naturliga var då att så gott det gick försöka efterlikna kustbanorna.

I första hand valdes därför markområden med sand som dominerande jordart. Men sådana områden fanns bara sällan där människorna bodde eller dit man lätt kunde förflytta sig per järnväg. Att få fram bra och omtyckta banor på lerjordar i inlandet visade sig vara en övermäktig uppgift för dåtidens "banarkitekter" som helt enkelt var de enda golfexperter som då fanns, nämligen klubbarnas pron. Men då de i första hand var klubbmakare och saknade utbildning och erfarenheter från banarbete, blev resultatet nästan undantagslöst dåligt.

Kring sekelskiftet började så lyckligtvis en handfull välutbildade civila amatörer i både Storbritannien och USA att intressera sig för saken.

Man vallfärdade till St Andrews för att ta reda på varför just den banan allmänt ansågs vara den bästa och roligaste. Och man debatterade livligt sina rön och idéer i de golftidningar som hade börjat ges ut. Snart växte också ett antal nya mönsterbanor fram med helt annan design och bättre standard. Precis som The Old Course i St Andrews kännetecknades dessa banor av stor variation i fråga om naturens utnyttjande, och designen betonade främst placering av hinder och andra svårigheter på ett sådant sätt att olika spelvägar kunde väljas efter varje spelares förmåga. Detta kom långt senare att kallas strategisk banarkitektur, som numera är en helt dominerande grundprincip. Efter andra världskrigets slut 1945

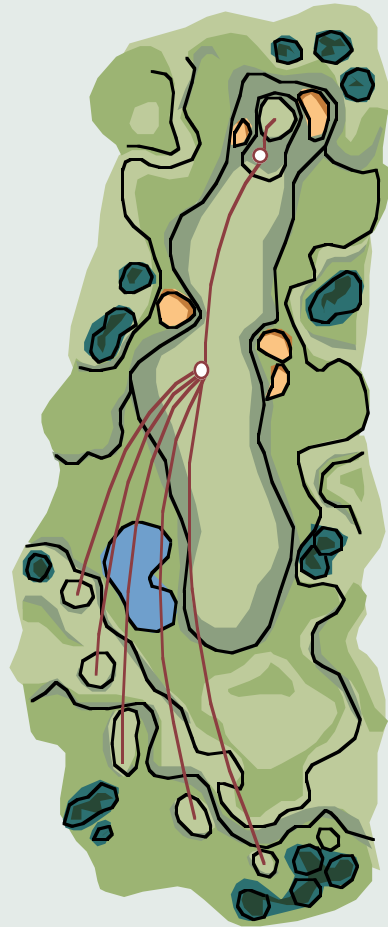
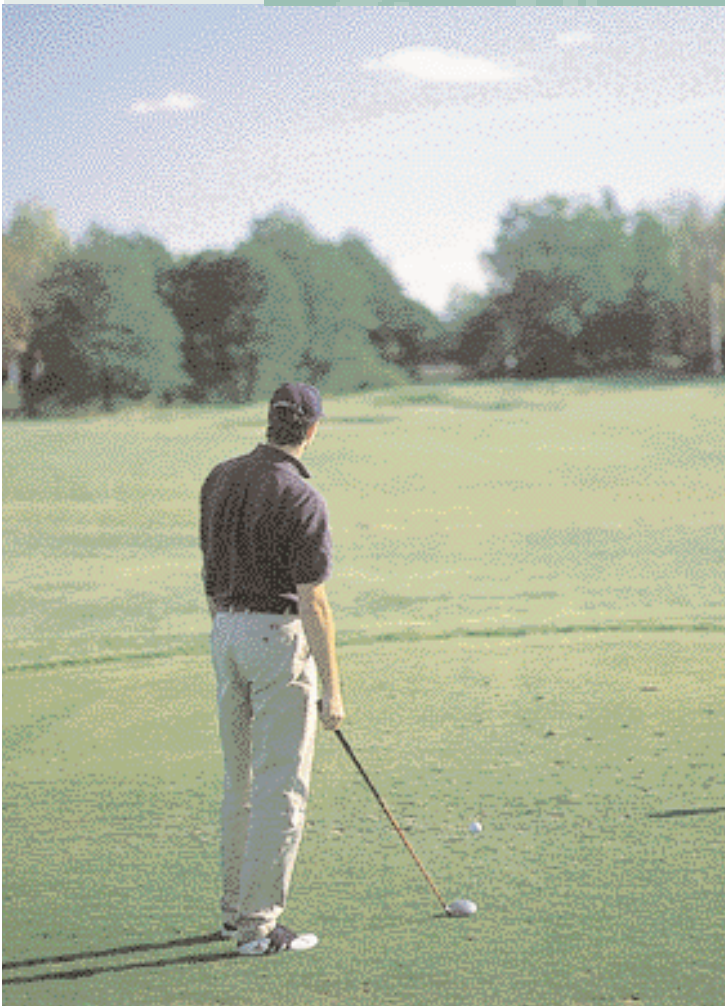
har utvecklingen gått snabbt framåt när det gäller möjligheterna att bygga och sköta våra banor, inte minst tack vare sofistikerade och kapacitetsstarka maskiner för snart sagt alla ändamål.

Banarkitekturen som sådan har naturligtvis också utvecklats på olika sätt. Slumpmomenten har minimerats, likaså de farliga blinda slagen över krön till dolda sänkor där gräset växte bäst och greenerna med fördel placerades på den tiden då konstbevattning var ett okänt begrepp. En sen nyhet är att allt flera tees anläggs för att göra banorna mera flexibla och spelvänliga för spelare av olika skicklighetsgrad. Miljöhänsynen är en annan faktor som idag blivit en självklarhet.

"Varje hål skall för scratchspelaren vara ett krävande par men en lätt bogey"

Robert Trent Jones, USA, efterkrigstidens mest kände och produktive banarkitekt

Några grunder

Varje golfbana är unik av bokstavligt talat naturliga skäl. Men det finns en rad gemensamma nämnare för alla normalbanor¹, som är den enda typ av golfbanor vi behandlar i denna skrift. De flesta av de få regler, rekommendationer och praxis som finns rörande utformningen av golfbanor har sitt ursprung i handicap-systemet, golfsportens kanske allra finaste tillgång.

Hit hör indelningen i tre håltyper, par 3-, par 4- och par 5-hål dvs korta, mellanlånga respektive långa hål (se tabell), som scratchspelare teoretiskt skall avverka på ett (1), två (2) och tre (3) slag plus två (2) puttar per green. Den vanligaste fördelningen är fyra par 3-hål, 10 par 4-hål och fyra par 5-hål = par 72.

Parlängder (meter)

Par	Kvinnor	Män
3	(80)-200	(90)-220
4	180-390	200-450
5	360-(475)	400-(550)

Siffrorna inom parentes är inofficiella men anger ungefärligt vad som tillämpas i praktiken.

1) Normalbana är en golfbana om 18 (9) hål med normal fördelning av par 3-, par 4- och par 5-hål, sammanlagt par 68-73. Greener och i regel minst tre-fyra grästees per hål anlagda enligt SGF-modellen. Greenstorlek normalt 400-600 kvm. Komplette bevattning, fullgod dränering. Areal 50-70 ha (18 hål).

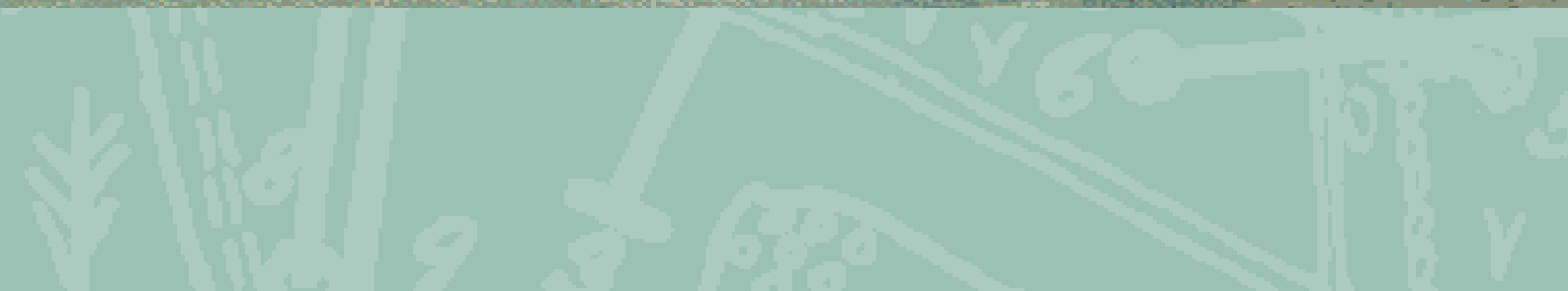
En allmänt vedertagen princip inom banarkitekturen är att en golfbana bör ha en viss enhetlig stil, men

ändå uppfylla kravet på att samtliga hål skall vara så olika och varierande som möjligt. För övrigt får banarkitekten i stort sett fritt forma banan som han vill. Självfallet dock med beaktande av vad sekelgamla traditioner bjuder i fråga om storlekar och former på spelytor, hinder osv. När det gäller placeringen av olika tees och längdskillnader mellan de fyra-sex "banor" som varje normalbana bör erbjuda åt olika spelarkategorier, finns märkligt nog inga bestämmelser eller ens anvisningar i det nya europeiska handicapsystemet 1999. Det enda som föreskrivs är att det skall finnas två tees, en för män och en för kvinnor samt att det får finnas flera tees.

Vägledande för vilka längdskillnader som bör gälla mellan olika tees är emellertid de mycket omfattande slaglängdundersökningar som utförts i USA. De visar bl a att en scratchspelare slår ungefär 50 m längre i genomsnitt än en medelhandicappare med drivern. Det gäller både herrar och damer. Andra spelargrupper slaglängd ligger ungefär mitt emellan dessa kategorier, och ytterligare andra 25-30

meter kortare än medelhandicappspelarna. Spännvidden mellan de som slår längst och kortast är ca 120 m. Då golfbanan i möjligaste mån skall ge alla spelare en förstklassig spelupplevelse, är det närmast självklart att alla kategorier bör ges möjlighet att spela banan från tees som gör den lagom lång för dem. Detta har de amerikanska banarkitekterna tagit fasta på. De bygger därför minst fyra tees för handicapspelare och ytterligare en på banor som används för protävlingar. Modellen baseras på slaglängdsstatistik och tees placeras så att alla i teorin kan nå samma område på de längre hålen. Därigenom kan dessa hål ges ungefär samma strategiska design för alla spelare. Från banarkitektsynpunkt är den amerikanska modellen ett förnuftigt sätt att åtminstone delvis komma till rätta med det nästan olösliga problemet att designa en golfbana som i lika grad är anpassad för alla olika spelarkategorier.

När ett universellt handicapsystem blir verklighet så småningom, kommer denna modell förhoppningsvis att rekommenderas. Vi gör det redan nu.

Banarkitekten

Banarkitektens huvuduppgift är sammanfattningsvis att skapa en golfbana som med stort utbyte kan spelas av alla. För elitspelaren skall banan vara svår och utmanande. Medelgolfaren skall kunna "gå på sin handicap" om han spelar med omdöme och på toppen av sin förmåga. Och höghandicapparen skall, paradoxalt nog, finna banan ganska enkel. Det senare uppnås om han snabbt hittar sin boll i ruffen och om det på alla håll finns möjlighet att kringgå de av honom fruktade vattenhindren och bunkrarna, dock oftast med ett extraslag.

Av största betydelse är också att banan håller hög kvalitet i fråga om gräsväxt och skötsel. Golf skall spelas på täta, torra, lågklippta gräsytor. Bra dränering och underlättad banskötsel är därvid A och O. Naturupplevelsen är en mycket viktig faktor för en golfspelares välbefinnande. För banarkitekten är det alltså nödvändigt att framhäva och vid behov förbättra det aktuella terrängområdets spel- och skönhetsvärden. Grundprincipen att anpassa banan till den aktuella naturen kan alltså inte följas in absurdum. Det viktigaste kriteriet är ju ändå golfspelet. På golfbanan ska detta kunna utövas på det sätt som uråldriga traditioner och regler föreskriver. Går inte det, måste naturen anpassas till spelet, inte tvärtom.

Ett enda exempel torde räcka: en helt öppen och platt åker utan någon vegetation måste självfallet formas om för golfspelet. Markytan bör göras svagt kuperad, nyplanteringar av träd och buskar bör ske, en damm eller ett slingrande vattendrag kan skapas och en "naturlig" åkerholme byggas. Görs detta med iakttagande av hur landskapet och terrängen i övrigt ser ut, bör en i huvudsak lyckad omformning av terrängen kunna åstadkommas, förhoppningsvis i stil med det kulturlandskap vi hade innan jordbruket mekaniserades och dagens rationella "åkeröknar" skapades.

Att göra sådana och andra naturförbättringar är en grannliga uppgift som ställer höga krav på banarkitekten.

Likaväl som husarkitekten måste "rita och berätta" för byggmästaren hur huset skall byggas, är det banarkitektens uppgift att med ritningar illustrera och på annat sätt förklara hur banan skall sträckas i naturen och hur i detalj de enskilda hålen skall utformas från tees till green. För att kunna göra detta måste banarkitekten få tillgång till förstklassiga, storskaliga kartor och gärna också en bra flygbild över området som grund för sin detaljrekognosering och utvärdering av området. Han måste dessutom få reda på alla fakta av betydelse bl a markförhållandena, tidigare markanvändning, jordarter, vatten, vattendomar, dräneringar, områdesgränser, ev servitut, fornminnen, jord- och luftledning mm. Datorer har på senare år utvecklats till ett värdefullt hjälpmedel inom banarkitekturen.

Det finns ingen formell utbildning i Sverige för banarkitekter. De kunskaper och erfarenheter som en banarkitekt bör besitta förutom synnerligen god kännedom om golf är bl a insikter i landskapsarkitektur, miljö- och naturvård, marklära, bankonstruktion och -skötsel, ritning, samarbetsförmåga och ledaregenskaper.

Föreningen Svenska Golfbanearkitekter, FSGA, är en intresseförening för i Sverige verksamma banarkitekter. Bland fordringarna för medlemskap kan nämnas 15 års erfarenhet av golfsporten och två självständigt fullbordade 18-hålsbanor.

Tommy Nordström är ordförande i FSGA och en av våra mest produktiva och framstående banarkitekter. Tomelillas golfbana ger bra exempel på hans personliga designstil.

Innan den egentliga designprocessen kan ta sin början måste för det första markområdet för banan fastställas, och det bör om möjligt ske efter samråd med banarkitekten. En lång rad faktorer påverkar områdesvalet, vilket framgår av bilden på höger sida, som är hämtad ur SGF-skriften *De vackraste idrottsplatserna*, där denna fråga också beskrivs tämligen utförligt.

Designprocessen

För det andra måste banarkitekten få klart för sig vilka övriga förutsättningar som gäller för projektet främst

- sitt eget personliga uppdragsavtal
- projektorganisation
- tidsförhållanden
- målsättning, syfte och ambitionsnivå för banan, dess omfattning mm.

När detta är klart kan banarkitekten starta arbetet med *Ettapp 1*, att utforma ett förslag till anläggningsstruktur grundat på en mycket noggrann genomgång och analys av markområdet.

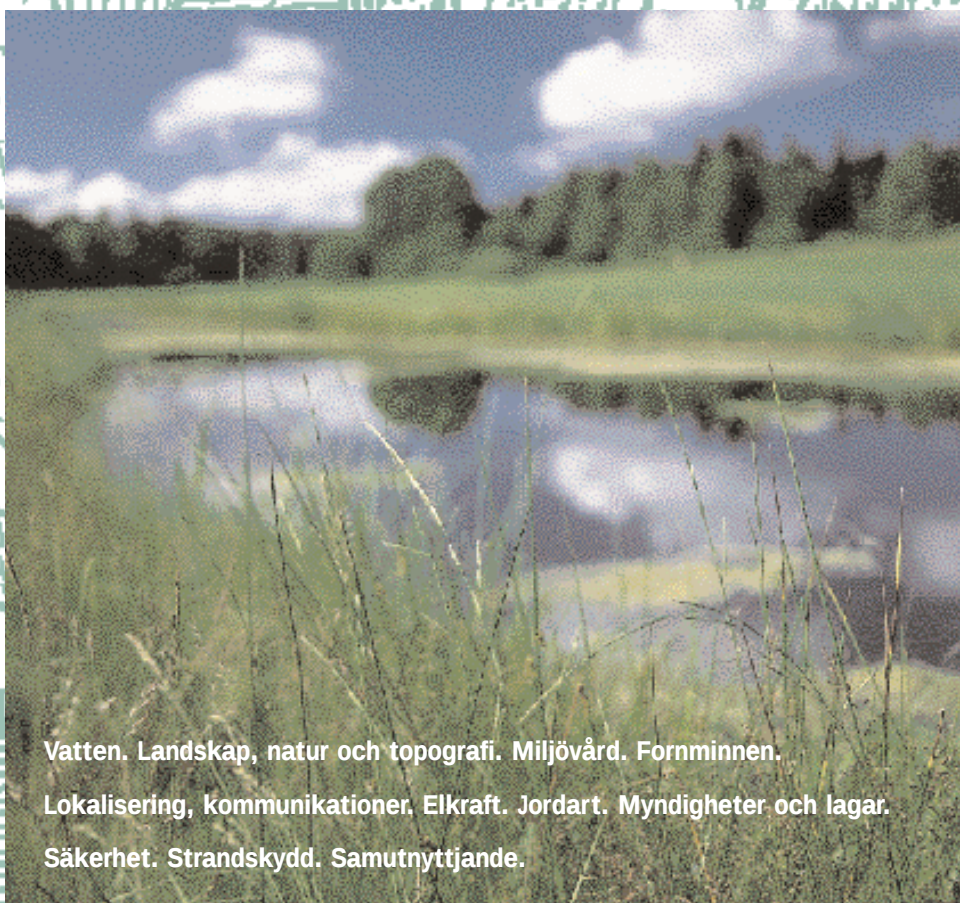
I detta planförslag redovisas klubbhusläge (ofta redan bestämt i förväg), maskinhall, tillfartsvägar, parkering,

drivingrange, övriga träningsanläggningar och områden för håll 1-9 respektive 10-18.

Efter godkännande av detta, följer *Ettapp 2*, utformningen av en optimal hållsträcknings (layout-) plan. Detta är banarkitektens viktigaste uppgift! För det är nu grunden läggs för att de tre huvudkraven skall uppfyllas:

1. Att göra banan naturanpassad och vacker
2. Att den får ett högt spelvärde
3. Att den kan byggas till rimlig kostnad och skötas rationellt.

När layouten fastställts kan *Ettapp 3* starta - utformningen av de enskilda hålen. Därefter genomförs *Ettapp 4*, utarbetande av detaljritningar och arbetsinstruktion.

Vatten. Landskap, natur och topografi. Miljövård. Fornminnen.
Lokalisering, kommunikationer. Elkraft. Jordart. Myndigheter och lagar.
Säkerhet. Strandskydd. Samutnyttjande.

Riktlinjer för en banas layout

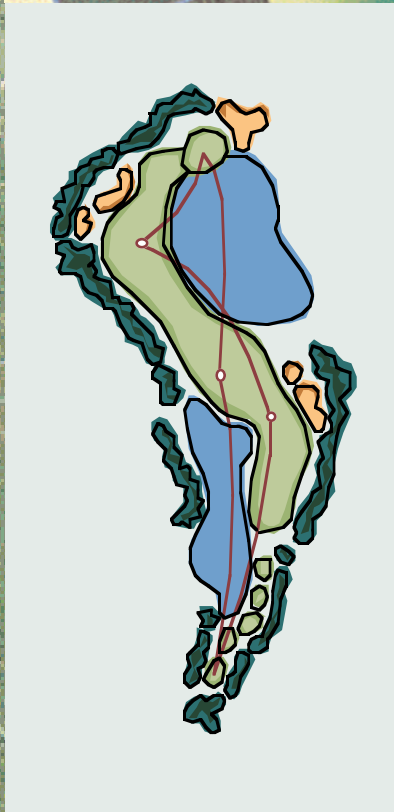
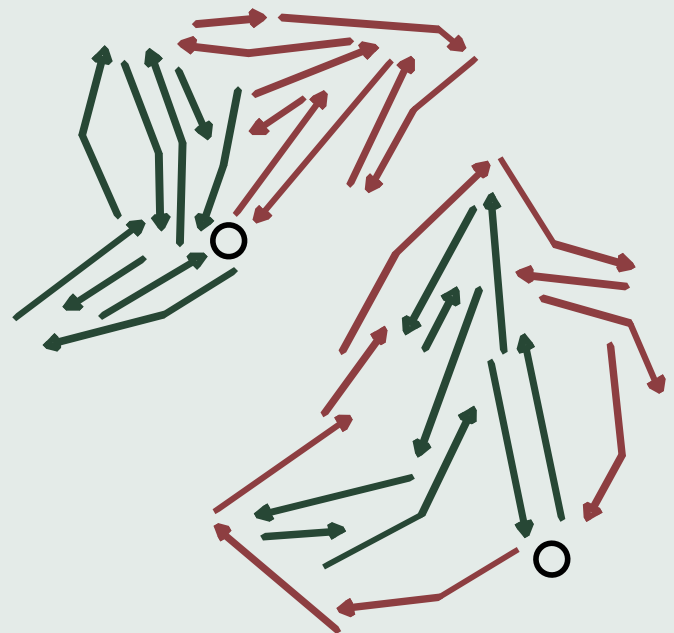
Generellt: ändra aldrig naturens huvudkaraktär. Kalhugg inte en skog. Återskapa ängs- och hagmark där sådan funnits tidigare. Behåll det öppna landskapet, dess vyer och vindar. Ett område med olika naturtyper är en skänk från ovan, som inte får förvanskas.

- ❶ Två i huvudsak likvärdiga 9-hålsslingor som båda börjar och slutar i närheten av klubbhuset.
- ❷ Hål 1 och 10 bör helst vara medellånga par 4- eller par 5-hål och ganska lätta. Därigenom underlättas att spelrytmen blir bra från början. Par 3-hål bör av detta skäl inte komma tidigare än som tredje eller helst fjärde hål.
- ❸ Variation är ett nyckelord. Hålens längd, par, spelriktning bl a doglegriktning, svårighetsgrad och övriga karaktär bör sålunda varieras så mycket som möjligt. Svårighetsgraden bör dock öka mot slutet av banan. En lämplig längdvariation för de tre håltyperna kan från gul tee vara:
Par 3 ett-två korta, 100-130 m; ett-två mellanlånga, 140-160 m; och ett långt, 165-180 m.
Par 4 två korta, 275-310 m; två långa, 370-410 m; och ca sex mellanlånga, 325-360 m.
Par 5 två korta, 440-460 m; ett-två mellanlånga, 470-490 m; ett långt, drygt 500 m.
- ❹ Fixeringen vid par 72 har i många fall varit olycklig. Betydligt viktigare är att om möjligt alla hål blir bra. En bana med par 68 kan sålunda vara bättre än en med par 72.
- ❺ Greener och helst också tees bör med hänsyn till vårt ogynnsamma klimat ligga i söderläge och så att luftcirkulationen kan verka.
- ❻ Blinda slag skall undvikas och bör aldrig förekomma vid inspel mot greener.
- ❼ Vattenhinder som påtagligt kommer in i spelet bör inte förekomma på fler än en tredjedel av hålen.
- ❽ Kraftiga uppförslut skall undvikas, uppförslutande hål bör läggas på skrå.
- ❾ Hål i östlig riktning är olämpligt i början på en rond och hål i västlig i slutet. Motsol innebär både säkerhetsrisker och irritation för spelarna.
- ❿ Doglegvinklar bör aldrig vara spetsigare än 45°, och helst inte mer än 30°.
- ⓫ Korta avstånd mellan green och nästa tee (30 - 50 m i undantagsfall längre).
- ⓫ Träd berikar en golfbana, men fel placerade kan de förstöra ett annars bra hål genom att bestraffa ett bra slag eller försvåra banskötseln genom lövfällning, rotinträngning och skugga.
- ⓫ En golfbana utan hinder (bunkrar och vattenhinder) samt andra svårigheter som hotar att göra nästa slag svårare skulle vara praktiskt taget intresselös. Sådana inslag på banan är i ungefärligt stigande svårighetsgrad: långt gräs, bar mark, sluttningar, kullar, sänkor, gräsbunkrar, sandbunkrar, vägar och stigar, stenblock och berghällar, träd och buskar samt vatten. Därtill kommer mera ovanliga hinder som stenmurar, odlingsrösen, ängslador mm.
- ⓫ Underlättad banskötsel har i vårt klimat hög prioritet bland de faktorer som styr bandesignen.

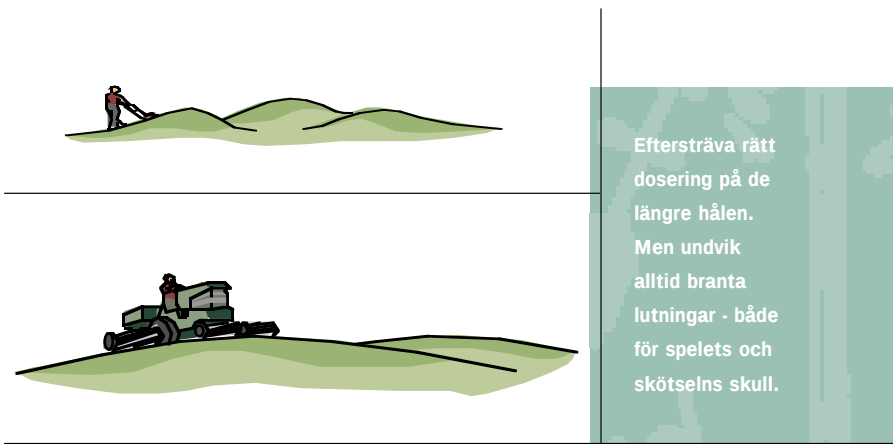
"The thrill of driving downhill"

Talande amerikanskt uttryck, som alla banarkitekter bör ha i åtanke

Ett dogleg-hål bör i första hand garderas på insidan av vinkeln så att spelare som vill tjäna distans får en riskablare spelväg än den längre men säkrare vid sidan av svårigheterna. Denna princip demonstreras fint ur detta fågelperspektiv över Barsebäcks gamla banas 12:e hål, det första av de tre som ligger på strandängarna intill Öresund. En välsignelse som hann bli verklighet innan den för golfporten så negativa strandskyddslagen stiftades.

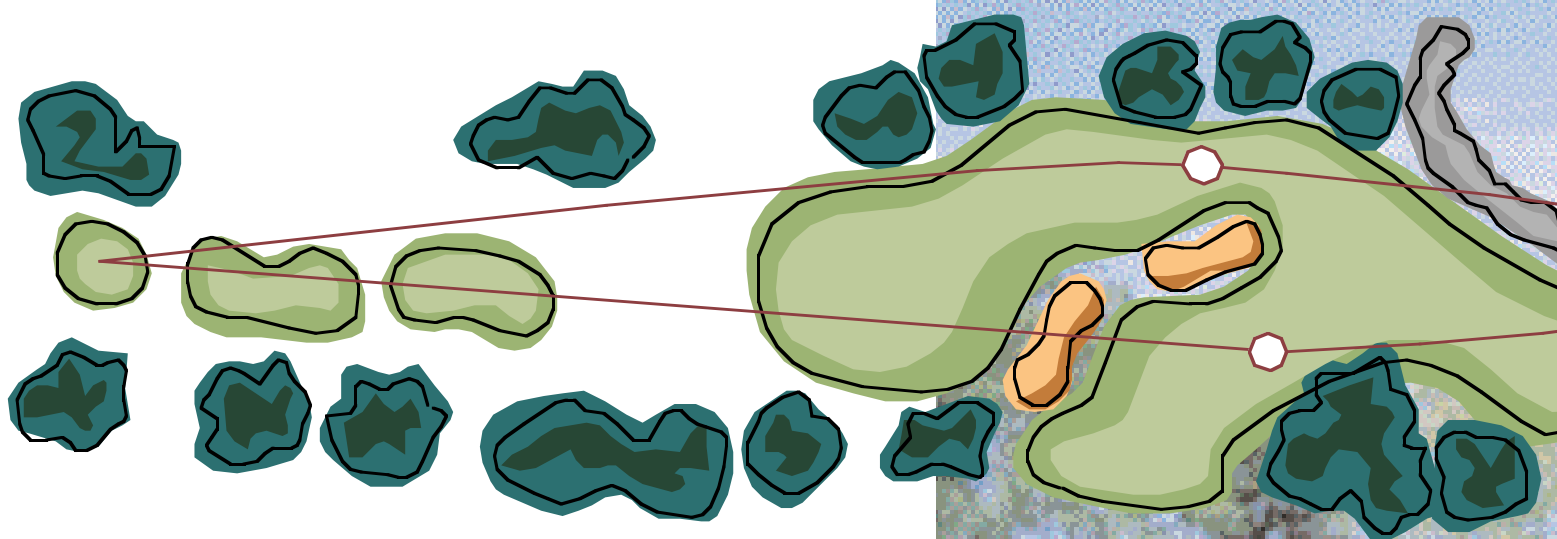
Riktlinjer för hålens utformning

- ❶ Nyplantera aldrig andra träd eller växter än sådana arter som växer inom banområdet. Flytta helst uppvuxna exemplar från det lokala närområdet. Undvik träd inom 10-15 meter från greener och tees.
- ❷ Placera tees högt.
- ❸ Gör det möjligt på nästan alla par 4-hål och par 5-hål att göra utslaget med drivern. Att slå med den "starkaste" klubban har sin särskilda tjusning för de flesta.
- ❹ "Omvända" dogleghål, dvs sådana hål där man tvingas slå ut från tee med en kortare klubba än den man slår andraslaget med, blir aldrig bra och omtäckta hål.
- ❺ Att placera hinder eller andra svårigheter mitt på fairway är aldrig populärt. Den stora massan spelare lär sig aldrig förstå vitsen med detta. Om det finns någon?
- ❻ Minimera konstgjorda inslag som spontade dammsidor, välvda vitmålade broar, stora färgrika reklamskyltar och "skogar" av markeringspinnar. Ju mindre av sådant, desto naturligare och därmed vackrare blir banan.
- ❼ Eftersträva rätt dosering på de längre hålen. Men undvik alltid branta lutningar - både för spelets och skötselns skull.
- ❽ Variera greenernas storlek och ondulering liksom greenområdenas utformning.
- ❾ Forma fairways med mjuka, kurvande sidogränser (figurklippning). Gör dem smalare där elitspelarna förväntas placera sina slag och bredare där medel- och höghandicappare hamnar.
- ❿ Greener skall kunna "ta emot" inspel. De måste därför vara tillräckligt långa och i regel också motlutande.
- ⓫ Variera formen på tees. Bygg dem inte som fyrkantiga lådor.
- ⓫ Kullar och sänkor måste kunna klippas nära andra spelytor såsom greener och fairways, men de får inte konstrueras så likformigt att det ser onaturligt ut.
- ⓫ Undvik konstruerade vägar och stigar så långt det går.
- ⓫ Bygg stränder till dammar så svagt lutande att de kan maskinklippas och viltet lätt kan nå vattnet.

Till sist - igen: banarkitektens magnifika självändamål heter Variation.

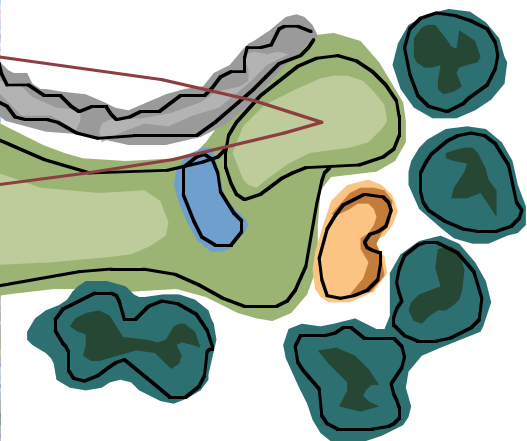
"God smak kännetecknas av det enkla och naturliga, aldrig av överdrifter och förkonstling"

Tom Simpson, framstående brittisk banarkitekt före andra världskriget

Försöka gå mot flagg eller
spela till höger om green?

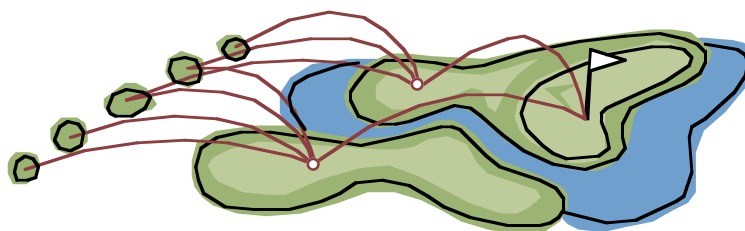

Strategi

Strategisk banarkitektur innebär sammanfattningsvis att hålet erbjuder spelaren minst två alternativa spelvägar, helst för varje slag. En säkrare men i regel längre väg och en kortare men farligare. Väljs och klaras det senare alternativet skall en större eller mindre fördel vänta. Den kan bestå av ett kortare nästa slag eller ett av annat skäl lättare slag t ex ett öppnare inspel till greenen eller bättre bolläge på en plan fairwayyta.

”Strategi är golfens själ. Att våga ta risken och lyckas – och bli belönad. Att ibland välja ett mindre farligt men längre alternativ – och även då lyckas. Båda möjligheterna kan vara rätt, men också fel. Det är golf”

George Thomas, amerikansk banarkitekt

Strategiska spelproblem konstrueras främst genom tillskapande av diagonalt placerade hinder eller andra svårigheter som ruff, markonduleringar, träd och dylikt, samt genom att hålen läggs i vinkel (dogleg). Några hål bör ha en ännu skarpare strategisk profil, som innebär påtaglig risk för ”katastrof” vid ett miss-

lyckande. Sådana hål konstrueras oftast med vattenhinder som de farliga hoten på vägen till green. Ett sådant hål kallas ”heroiskt”.

Ett annat strategiskt element konstrueras enkelt genom att greenen placeras diagonalt mot inspelslinjen från mitten av fairway. Oregelbun-

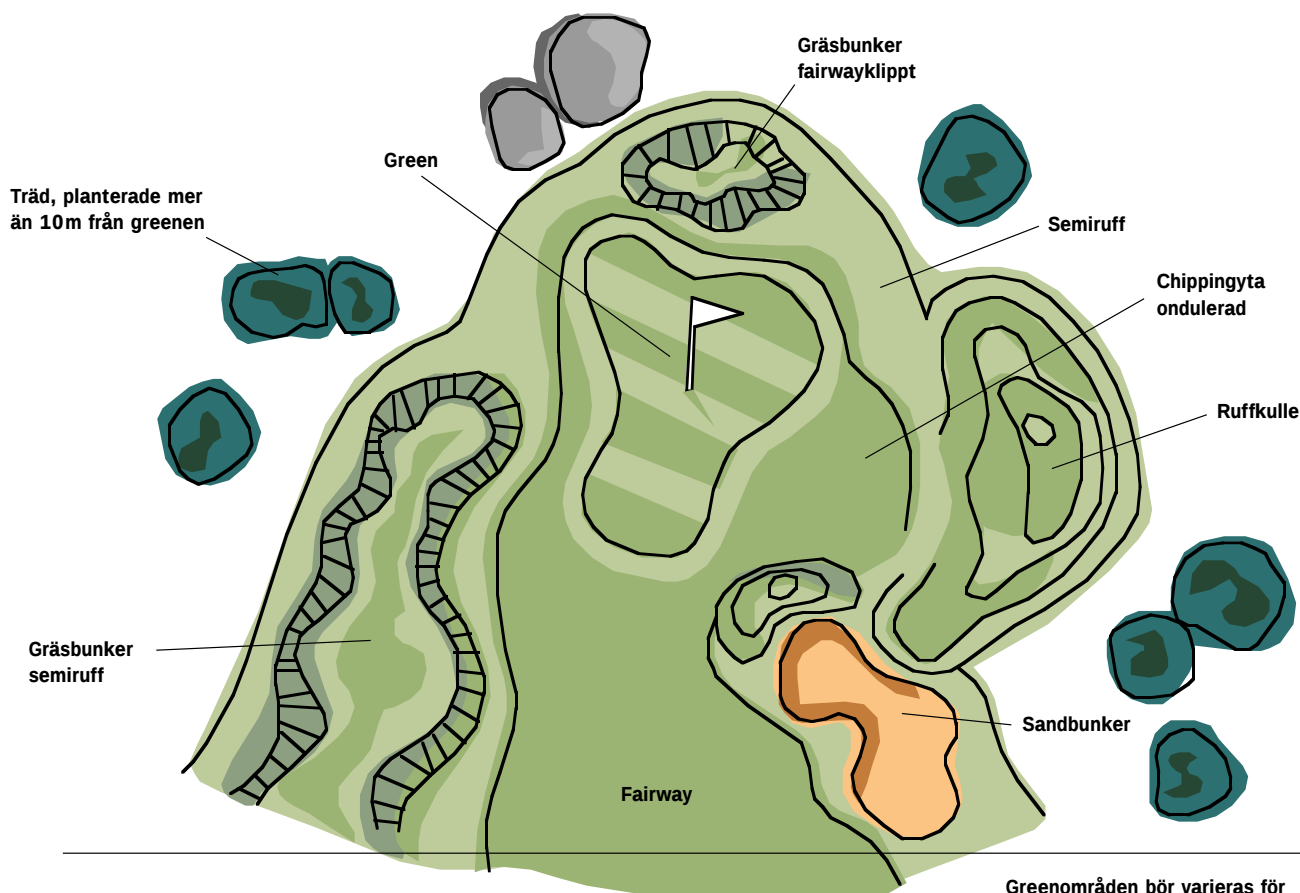
det formade greener ger genom flera olika flaggplaceringar ytterligare varianter på detta tema.

Ena gången är det lättare att spela in mot flaggan från vänstra delen av fairway. Nästa gång från högra delen. Alla hål bör ha minst ett strategiskt inslag.

Augusta National, USA, designad av Alistair McIlhanie och Bobby Jones i början av 1930-talet är värd för US Masters i april varje år. En av världens bästa banor inte minst känd för sina fina greenområden.

Greenområden bör varieras för roligare och mer utslagsgivande närspel: ondulerad markyta, olika klipphöjder, sand- och gräsbunkrar osv.

Greener och greenområden

Greenen med sitt hål är slutmålet på varje golfhål. Här sker avgörandet genom puttningen, det mest precisionskrävande av alla spelmoment, ofta omedelbart föregånget av ett nästan lika känsligt slag från greenens närområde. Greenområdena är därför golfbanans kronjuveler.

Är inte greenytan av högsta kvalitet förlorar spelet mycket av sitt nöje. Greenerna måste byggas och skötas med extrem noggrannhet. Eftersom slagen inom greenområdet ofta är flera än de första långa slagen på hålet, är det också viktigt att när-spelet inklusive puttningen blir omväxlande och utslagsgivande. En lång rad faktorer, ibland motstridande, måste vägas in vid designen av greenområden, t ex inspelets längd, topografin mm inom området, dräneringskraven, väderstreck

och solläge, säkerhet mm. Greenerna bör vara så stora att de dels tål den hårda belastning de utsätts för, dels erbjuder flera flagg-placeringsmöjligheter, som bl a kan åstadkommas genom att greenytan onduleras - dock inte till överdrift. Greenerna bör emellertid inte vara så stora att när-spelet reduceras påtagligt. De bör alltså ha varierande storlek.

I Sverige bygger man numera alla nya greener enligt SGF:s rekommendationer vilka grundas på ame-

rikanska forskningsresultat. Modellen redovisas närmare i skriften Så bygger vi en golfbana. Sammanfattningsvis handlar det om att skapa en växtbädd för greengraset, som samtidigt är både väl-dränerande och fuktbevarande. Att hitta och rätt utnyttja banområdets lämpligaste greenområden är banarkitektens viktigaste uppgift i designarbetet

A large, dark golf club head is positioned on a green field, angled diagonally across the frame. The background shows a hazy, green landscape under a cloudy sky. A semi-transparent green box in the upper right corner contains text.

Väl tilltagna teeytor ger många fördelar.
De är nästan alltid vackra och inbjudande. Spelupplevelsen kan varieras genom att teekulorna placeras olika i längd- och sidled dag för dag. Därigenom minskar också slitaget och skötseln underlättas.

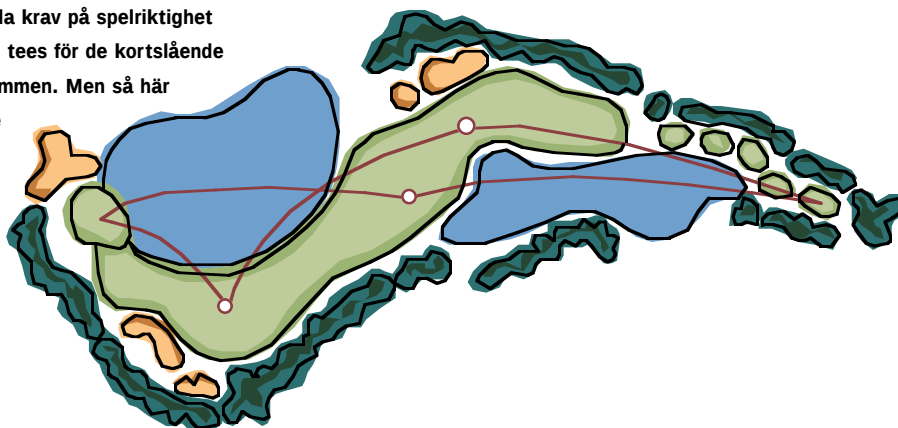
Tees

Nästan lika betydelsefullt som att skapa bra greenområden är det att placera tees på naturliga platser. Även teeområdet måste hålla hög standard, vilket kräver förstklassig växtmiljö, konstruktion (dränering, växtbädd etc) och skötsel.

Tees som ger god överblick över hålet är att föredra. Spelaren kan då bestämma sin taktik, säkerheten gynnas och det är alltid roligare att slå nedför än uppför. De olika teeplatserna bör förskjutas även i sidled så att spellinjen blir allt lättare ju mindre skickliga spelarna är. Grästees utsätts för hårt slitage framför allt på korta par

3-hål. En tumregel är att dimensionera teeytorna efter beräknat antal ronder per år enligt formeln 15 m^2 per 1000 ronder. På en mellansvensk bana kan detta t ex betyda 200 m^2 för gul tee, 150 m^2 för röd och 50 m^2 för vit resp blå tee. Par 3-hålen ges 50-100% större ytor.

Detta heroiska hål uppfyller högt ställda krav på spelriktighet för alla eftersom fairways är breda och tees för de kortslående ligger snällt vid sidan av den första dammen. Men så här utmanande och spännande hål bör inte vara fler än ett till två på en bana.

Hinder

Enligt golfreglerna består hinder av vatten och sandbunkrar. Men i spelpraktiken är andra svårigheter i terrängen såsom ruff, träd, kullar, raviner mm oftast minst lika hindrande och besvärliga.

Banarkitekten bör ta hänsyn till att vissa typer av svårigheter och utmaningar har olika inverkan på spelare av skiftande skicklighetsgrad. En sandbunker som ofta framkallar skräckkänslor hos nybörjaren, föredras framför ruff av tävlingspron. På motsvarande sätt är det med vattenhinder. Scratchspelare ser ett svårt vattenhinder som en stimulerande utmaning. Handicapspelare däremot utsätts för en psykologisk påfrestning som alltför ofta leder till just den katastrof han fruktat för.

För den skull finns det tre oskrivna regler inom banarkitekturen:

- ❶ Begränsa antalet "svåra" vattenhinder.
- ❷ Säkerställ att hindret är synligt.
- ❸ Bygg alltid en "torr" spelväg runt om eller över hindret (t ex genom att kulvertera).

Bunkrar

Jovisst är bunkrar främmande inslag i vår natur, men de tillhör faktiskt golfspelet sedan urminnes tider, och de är också något av ett signum för våra idrottsplatser. Dessutom fyller de funktionerna att försköna banorna, skapa strategiska spelproblem och testa spelarnas förmåga att utföra ett tekniskt svårt specialslag. Bilden visar ett par typiskt skotska bunkrar med torvförstärkta sidor för att minska risken för erosion. Att bygga sådana bunkrar på svenska inlandsbanor vore ett stilbrott.

Att bygga bunkrar är det lättaste och mest effektiva sättet att skapa hinder på en golfbana.

Höga estetiska krav bör ställas på utformningen av bunkrarna. På tunga jordar bör hela bunkern placeras ovanpå den befintliga marknivån. På slät, väl-dränerad mark kan upphöjningen av bunkerns främre del byggas av jorden som erhållits vid utgrävningen av bunkern.

I en riktigt konstruerad bunker skall bollen rulla ned i botten. Ingången till bunkern eller den del som vänder sig mot utslagsplatsen skall vara

öppen. Det betyder att lutningar upp mot en bunker skall undvikas och sandytan får aldrig ligga högre än omgivande terräng.

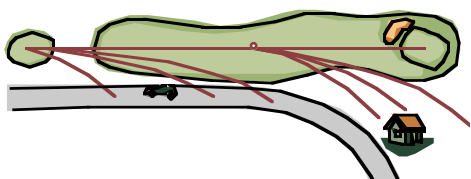
Bunkerkanten mot greenen skall vara försedd med s k överhäng, dvs en vertikal kant om ca 5 cm för att hindra bollar att rulla igenom bunkern. Liksom greener bör bunkrar vara något högre i sin främre del så att de syns. Spelaren skall kunna bedöma om han skall våga spela över eller måste slå bollen vid sidan av bunkern med eventuell förlust av slag. Ju närmare greenen bunkern place-

ras, desto djupare bör den vara.

Detta åstadkoms antingen genom att botten sänks eller att kanten höjs mot greenen. Men för att hålla sanden kvar i bunkerslänterna bör dessa inte luta mer än 1:2. Lika viktigt är att lutningarna vid ingången till bunkern inte är större än 1:4. Med hänsyn till skötseln, som alltmer sker med maskiner, bör bunkrarna inte göras för små men av kostnadsskäl inte heller för stora. Geometriska och spetsiga former bör inte förekomma. Stil och måttfullhet bör eftersträvas.

Säkerhet

Säkerheten har naturligtvis högsta prioritet vid designen av en golfbana, det inser varje golfspelare. Här några enkla och egentligen självklara regler.

- ❶ Blinda slag innebär (nästan) alltid fara. Undvik dem!
- ❷ Räkna med minst 15° avvikelse i sida för sneda slag.
- ❸ Centrumlinjerna för parallella hål på plan och öppen mark bör ligga minst 60-70 m från varandra och på mötande kurs, så att spelarna lättare kan observera eventuella faror..
- ❹ Utnyttja befintlig vegetation - eller nyplantera träd - för skydd på riskabla platser, t ex mellan parallella hål.
- ❺ Hål intill allmän väg bör läggas så att utslaget riktas minst 30° från vägen.

Golfens främsta syfte är att skänka nöje åt alla, skickliga spelare såväl som nybörjare. Men det betyder inte att alla golfbanor måste designas och byggas så att alla kategorier får fullt utbyte av sin rond. En differentiering mot olika typer av banor håller lyckligtvis på att ske, från korta enkla pay and playbanor till exklusiva ”mästerskapsbanor”. Det är självklart att den förstnämnda bantypen inte kan vara en lämplig tävlingsbana för elitspelare. Men för de många som spelar golf enbart för nöjets och motionens skull ger enkla banor oftast fullgott utbyte till låg kostnad. Därmed inte sagt att enkla banor behöver ha en ensidig och tråkig design. Anlita därför alltid en banarkitekt. Undersökningar visar emellertid att golfbanans design inte hamnar högst upp på listan över de faktorer som golfaren värderar mest hos en bana. Nummer ett är naturupplevelsen på ”de vackraste idrottsplatserna”. På andra plats kommer banans kondition - att få spela på jämna, täta gräsytor. Först på tredje plats rankas banans design, kanske delvis beroende på okunnighet om vilka kriterier som avgör om designen är bra eller dålig. Vi hoppas att denna skrift kan bringa någon klarhet på denna punkt.

Svenska Golf förbundet